

Молдавија, Придњестровље

https://doi.org/10.18485/iipe_postsovjet.2021.ch7

Бабилунга Николај Вадимович¹

ПРИДЊЕСТРОВЉЕ КАО ДЕО НОВОРУСИЈЕ: ИСКУСТВО ДРЖАВНЕ ИЗГРАДЊЕ

Апстракт: У чланку се разматра такав историјско-географски и социјално-културни феномен какав је Новорусија: његов садржај и еволуција, његов значај за прошлост и будућност народа који насељавају ту територију. Овај простор, који је у прошлости чинио неко јединство, у данашње време налази се у саставу неколико држава – Украјина, Руска Федерација, Република Молдавија – признате, Придњестровска Молдавска Република, Доњецка и Луганска Демократска Република коју није признала светска заједница. Аутор сматра да искуство изградње за сада непризнате државности у Придњестровљу може да има велики значај за народе Новорусије..

Кључне речи: државност Придњестровља, Новорусија, Молдавија, Украјина.

Термин Новорусија данас сви слушају и изговарају. А само пре десет година тај термин није се користио ни у друштвеном, ни у политичком животу. Њиме су оперисали, можда, само историчари у својим истраживањима. Али, шта је Новорусија у историјском контексту?

То су земље северног Црноморског региона које су се граничиле са Црним и Азовским морима и у епохи средњег века улазиле у састав Староруске државе, које су се ослобађале током руско-турских ратова 18. века од турске и татарске превласти. Слободне територије почели су да насељавају одбеглим кметовима, руским официрима, војницима и морнарима, црноморским козацима и козацима с Буга, који су обнављали

¹ Бабилунга Николај Вадимович, Академик Међународне словенске академије, професор, г. Тираспољ, nbabilunga@mail.ru

традиције Запорошке Сечи након њеног укидања². Овамо су бежећи од османског угњетавања иза Прута долазили и житељи Балкана: Молдавци, Бугари, Гагаузи, Срби, такође и Јермени, Јевреји, Немци, представници многих других народа.

За време Јекатерине II у 1764. години први пут је била створена Новоруска губернија са центром у Кременчугу. Али, најпотпунији развој и проширење ових земаља почиње уз подршку кнеза Григорија Александровича Потјомкина (Потемкина). Он је припојио региону прво Запорошку територију и пренео центар Новорусије у Јекатеринославу, затим је допунио њен састав Кримом у 1783. години. А по миру у Јашију 1789. Новорусија се проширила од Јужног Буга до Дњестра. Придњестровље је постало један од важнијих рејона Новорусије.

Слика 1. Новоруске губерније у 19. веку



Извор: <https://yandex.ru/images/search?text=новороссија%2019%20век&stype=image&lr=10522&source=wiz>

² Манифест руске императрице Јекатерине II «Об унищтожении Запорожской Сечи и о причислении оной к Новороссийской губернии» од 3. августа 1775. године. – Прим. прев.

По резултатима руско-турског рата 1806–1812 Новоруско генерал-губернаторство напредовало је још даље на запад до реке Прут. Источни део Молдавског кнежевства у саставу Османске империје по Букурешком миру био је ослобођен од Турака и Татара и постао Бесарабијска област Руске империје, део Новоруског генерал-губернаторства. Цео 19. век Новорусију су чиниле (видети сл. 1) економски релативно развијене територије губернија Бесарабске, Херсонске, Тавричке, Јекатеринославске и Области Донске Војске, насељене разноплеменским, разнојезичким становништвом, сједињеним ипак јединственом судбином [10, стр. 158]. При томе, Придњестровске земље биле су део Новорусије у најмању руку од краја 18. века, све до образовања Украјинске ССР, до ишчезнућа из масовне свести самог појма „Новорусија” као дела Руске државе. А Бесарабија је била саставни део Новорусије од 1812. године до њене окупације од стране Румуније почетком 1918. године.

Цео 19. век био је за Русију, уистину, златни век. Овде ничу и брзо се развијају нови градови, центри индустрије, трговине, транспортних и финансијских токова, центри културе и образовања. То су Јекатеринослав (затим Дњепропетровск, садашњи Дњепар), Одеса, Николајев, Херсон, Севастопол, Симферопол, Кишињов, Бендери, Тираспол, Григориопол, Мариупол, мноштво других градова и места.

У тим градовима и местима концентрисало се јеврејско становништво, којем у оквирима такозване линије јеврејске сталне настањености није дозвољавано да живе или унајмљују земљу у сеоском пределу.³ Уопште, градови су били многонационални и изнедрили су својеврсни културни пласт новоруске симбиозе, у којем су се сплеле и заиграле новим бојама различите јеврејско-украјинско-руско-молдавске традиције, менталитети, животне особености схватања света народа који су вољом судбине населили ове простране, Русији новоприпојене, територије. Како су истицали савременици, овде су „етнографска разноврсност становништва и такође разноврсност локалитета, из којих је овамо дошло становништво,

³ Линија сталне настањености (черта постоянной еврейской оседлости, или просто черта оседлости) – у Руској империји од 1791. до 1917. (фактички до 1915) граница територије ван које је било забрањено Јеврејима стално пребивање, уз искључење неких категорија становништва. Територија је обухватала око 1.224.008 км², укључујући, између осталих, и јужноруске губерније. – Прим. прев.

дали развој низу делатности, створили благотворну сарадњу, а довитљиво сеоско становништво лако је прихватило и спроводило у живот нове идеје, чим се показивало да су оне корисне“ [15, с. 11].

Културна сарадња рађала је зачуђујућу симбиозу. Зацело, нема људи, чак их никада овде и није било, којима не би била позната та зачуђујућа културна атмосфера из дела Шолом-Алејхема, Исака Бабелја, Иље Иљфа и Јевгенија Петрова, Константина Паустовског, Јурија Олеше, Едуарда Багрицког, Семјона Кирсанова, Валентина Катајева, Романа Кармена, Леонида Утјосова, Петра Лешченка, Але Бајанове и многих, многих других мајстора културе, да не говоримо већ о нашим савременицима Михаилу Жванецком, Роману Карцеву, Сергеју Иљченку...

Током сто педесет година, од 18. до почетка 20. века, протицао је довољно бурни развој територије Новорусије у саставу Руске империје. И не само на духовном плану и стварању своје уникатне етнојезичке атмосфере, у којој је постојало образовање, наука, уметност, литература, уметничко стваралаштво. Тај развој дотакао је све стране социјалног и економског живота становништва.

Ни овде није могуће не позвати се на таквог ауторитарног истраживача Русије почетка 20. века, какав је В. И. Лењин, који је у свом раду *Развој капитализма у Русији* сјединио осам губернија европске Русије (Херсонску, Бесарабијску, Тавричку, Донску, Јекатеринославску, Саратовску, Самарску, Оренбуршку, и др.) у рејон трговинске житне привреде и написао: „Обиље слободних земаља привукло је овамо громадни поток насељеника који су брзо проширили засејане површине. Широки развој тржишних усева био је могућ само захваљујући тесној економској вези тих колонија, с једне стране, са централном Русијом, с друге стране – са европским земљама, које су увозиле жито (...) Само захваљујући тој друштвеној подели рада насељеници у степским крајевима могли су да се баве искључиво земљорадњом, продајући огромне количине жита на унутрашњим и посебно на спољашњим тржиштима. Само захваљујући тесној вези са унутрашњим и спољашњим тржиштем могао је да се одвија тако брз економски развој тих крајева, и то је био управо капиталистички развој, пошто се упоредо с растом трговачке земљорадње одвијао исто тако брз процес одвлачења становништва у индустрију, процес раста градова и образовања нових центара крупне индустрије“ [14, с. 253].

Нећемо оспоравати умесност код Лењина примењеног термина „колонија“, у односу на Новорусију, тим пре што је и он сам неколико редова испод написао: „Ове колоније које су се најслободније развиле показују нам какви односи би могли и морали да се развију у осталој Русији када многобројни остаци дореформског живота не би обуздавали капитализам“ [14, с. 256]. Питање о томе да ли су Руси претворили Новорусију у колонију или не, отпада само по себи. Као прво, ауторитет Лењина у оцени капиталистичког развитка земље и њених региона нико не подвргава сумњи и не оспорава, а као друго, једва да ће ико при здравој памети почети да тврди да су колонијалне периферије Британске империје (Индија, Кина, Нова Гвинеја и др.) показивале Енглеској какви би односи у њој морали да се развијају ако је не би мучили феудални остаци...

Али, посебан предмет је ратна слава Новорусије. Сваки педаљ ове земље обилно је заливен крвљу њених бранитеља и њених освајача. У временима Кијевске Русије словенска цивилизација чврсто се утврдила у северном Црноморском региону, на Криму, на Дону и Кубану, а Црно море тада су називали „Руским морем“. Али, дошљаци са Далеког истока, из пустиња Гоби непрекидни таласи номада – Узи, Берендеји, Печењези, Половци и др. – уништавају руску културу и њене носитеље, прогоне Словене из степа и одсецају целе словенске енклаве од цивилизације метрополе. То се десило са Тмутараканским кнежевством на Тамању, са Берладом између Прута, Сирета и Карпата, такође и с другим земљама насељеним руским људима. Затим хорде Батија поново уништавају те територије и прикључују их Подолском улусу Златне Хорде.

Уништење од стране кнеза Олгерда на реци Сињухи „очева и дедова Подољске земље“ татарских кнежева Кутлубуге, Хаџибеја и Димитрија, у другој половини 14. века, доводи до тога да се земље будуће Новорусије, као и територије Мале, Беле, Црвене и Црне Русије, нађу у саставу Великог Кнежевства Литванског и Руског – конгломерата мало међусобно повезаних словенских и балтичких територија, у ком су руска култура и православље били доминантни, пошто су сами Литванци били пагани и нису имали своју писменост. А дугогодишње супарништво између пољских магната и литванских феудалаца за ове земље доводи до њиховог присаједињења у средини 16. века Речи Посполитој, до прихватања од стране огромне масе Литванаца католицизма и почетка колонизације руских земаља [6, с. 24].

Истовремено почиње и херојска, жестока, крвава многовековна борба словенског становништва за преживљавање, за своје духовно ослобођење, за очување свог имена и рода, своје вере и слике света. Ова борба морала се водити у више праваца – са запада овамо су долазили пољски поробљивачи, са југа – Кримчаци који су постали вазали турског султана после прихватања магометанства у 1475. години, са југозапада су долазили турски јаничари који су успоставили границе Османске империје на Дњестру. Природни савезник запорошког козаштва постала је Московска Русија, која је такође морала да пролива крв у борби против крсташа, Швеђана, против пољске шљахте и магната, против регуларних најезди ханских Кримчака, против турске експанзије.

У том периоду воде безнадежну борбу за ослобођење житељи покорене Молдавије. Против њих су исти ти Турци, Кримски каганат, пољски жолнери. У најкритичнијем моменту националноослободилачке борбе на Перејаславској ради 1654. године козаштво доноси одлуку да уједини разбијене на делове руске земље. Тада је и Придњестровље први пут ушло у састав Русије. Истина, не задуго: Пољаци су успели да освоје те територије, а затим су их предали Турцима. Али, у руско-турским ратовима 18. века, када се решавало питање бити или не бити за многе православне народе и културе Југоисточне Европе и Балкана, коначно је одређена и судбина Новорусије. А заједно с њом и судбина многострадајућег Придњестровља [3, с. 45].

Ипак, у прве две деценије бурног 20. века завршава се период релативно мирног развоја новоруских земаља у 19. веку (не рачунајући, наравно, Кримски рат и херојску одбрану Севастопоља). Судбина Новорусије поново се мења на кардиналан начин. Од децембра 1917. година краљевска Румунија, коју је Русија спасила од потпуног пораза против аустроугарских и немачких армија, одлучила је да искористи фебруарски преврат и бољшевичку револуцију, слом руске државности и слабљење своје савезнице из Антанте. Средином јануара 1918. године румунске војске у потпуности окупирају део Новорусије – Бесарабију. Као одговор на ту агресију своја права на Новорусију, укључујући и Бесарабију, истакла је и Централна Рада у Кијеву. Непомирљиве противречности кијевских националиста и букурешких освајача разрешила је патолошка русофобија и једних и других. Границу између земаља (Румунског Краљевства и Украјинске Народне Републике) одлучили су да поставе по Дњестру, да не

би исцрпљивали снаге једни другима пред лицем свог главног непријатеља – „москаља” [13, с. 96–97].

Слика 2. Јужноруске републике у годинама грађанског рата у Русији 1917–1918.



Извор: https://yandex.ru/images/search?text=южнорусские%20республики%20в%20гражданскую%20войну&stpe=image&lr=10522&source=wiz&pos=0&img_url=https%3A%2F%2Fpbs.twimg.com%2Fmedia%2FDt0JXu_WkAEyIlr.jpg%3Alarge&rpt=simage

У периоду грађанског рата на бесарабијском делу Новорусије није се прекидала борба становништва против освајача, избијали су масовни устанци против омрзнутих Румуна – Бендерски и Хотински, а затим Татарбунарски. А у малоруском делу Новорусије појављивале су се и ишчезавале Доњецко-Криворошка Совјетска Република, Одеска Совјетска Република, Совјетска Социјалистичка Република Тавриде (видети сл. 2). У 1919. години у Одеси црвени емигранти из Бесарабије успели су чак да прогласе Бесарабијску Совјетску Социјалистичку Републику, која реално у условима грађанског рата није ни настала, иако је њена „влада” и радила

у својој „престоници“ Тираспољу. Па и све друге виртуелне републике или покушаји њиховог стварања, завршавали су се ничим при наступању Немаца [11, с. 44–45]. Реч „Новорусија“ постепено је излазила из употребе нове епохе.

Истина, термин „Новорусија“ појављује се још једном, већ, може се рећи, последњи пут, када је у августу 1919. године била проглашена у саставу Русије Новоруска област с центром у Одеси. Овог пута аутор идеје био је главнокомандујући оружаним снагама Југа Русије генерал Антон Иванович Дењикин. Ова област постојала је такође недуго, до марта 1920. године, када су наступајуће војске Црвене армије поразиле беле и успоставиле овде „диктатуру пролетаријата“. А диктатура, као што је познато, претпоставља репресије. Тим пре, што се међу довољно имућним сељаштвом Новорусије идеје и пракса диктатуре пролетаријата прихватала врло мучно, за разлику од идеја Нестора Ивановича Махноа с његовом анархистичко-народњачком жудњом „земље и слободе“. А градско становништво, као и уопште образовани део друштва Југа Русије, тежило је више идејама и пракси Беле гарде, а не Црвене. Стога суровости црвеног терора овде није било граница, посебно на Криму и у Одеси.

Бољшевици, да би уопште затрли из свести становништва реч „Новорусија“, које није могло да се не асоцира с Екатерином, с Григоријем Александровичем Потјомкином (Потемкином), Александром Васиљевичем Суворовим, Михаилом Семјоновичем Воронцовим, Емануилом Осиповичем Ришелеом, Александром Фјодоровичем Ланжероном, Петром Христијановичем Витгенштејном и другим царским „сатрапима“, да не говоримо о козацима, гусарима итд., одлучили су да основни део Новорусије укључе у Украјинску ССР коју су они стварали. Управо бољшевичка партија коначно је сахранила Новорусију као административно-територијалну творевину са својим уникатним феноменом поликултурног и многојезичког становништва.

Као и свугде у створеним републикама СССР-а, чији велики део је изгубио своју државност у средњем веку или је уопште и није имао, у Новорусији је започела бољшевичка политика „коренизације“. Њена суштина се састојала у вештачком, понекад неоправдано наметаном уздизању локалних представника „староседелачког становништва“ у свим сферама и областима државног функционисања и друштвеног живота. Коренизација је постала општи тип националне политике бољшевика на

свим територијама империје чији су народи, по њиховим схватањима, страдали од јарма „руског царизма“. А за све народе, журно сашивена по большевичким шаблонима Украјине, коренизација је означавала насилну „украјинизацију“.

Большевици су сматрали „коренизацију“ природним, историјски оправданим и чак неизбежним процесом. На Десетом конгресу РКП(б) 10. марта 1921. године, иступајући са закључном речју по националном питању, Јосиф Висарионович Стаљин изјавио је да „украјинска националност постоји, и развој њене културе чини обавезу комуниста. Не може се ићи против историје. Јасно је да, иако у градовима Украјине до сада још преовладавају руски елементи, током времена ће ти градови бити неизбежно украјинизовани“. Позивајући се на историјске примере Стаљин је изјавио: „Пре 40 година Рига је била немачки град, али тако како градови расту на рачун села, а село је чувар националности, сада је град Рига – чисто летонски град. Пре 50 година сви градови Мађарске имали су немачки карактер, сада су они мађаризовани. Исто се може рећи и о оним градовима Украјине који имају руски карактер и који ће бити украјинизовани, зато што градови расту на рачун села. Село је чувар украјинског језика, и он ће ући у све градове као владајући елемент“ [9, с. 213]. Коренизација Новорусије са многонационалним становништвом тог краја, упркос његовој вољи, радикално је противречила створеном систему међунационалне узајамне културне асимилације житеља Новорусије на животном нивоу.

За политику „украјинизације“, чија идеја је настала још у недрима специјалних служби Аустроугарске империје, а на делу реализована не аустројским агентима већ большевицима, послужила је чак и марксистима таква одиозна фигура каква је историчар Михаил Сергејевич Грушевски. ВУЦИК⁴ је сматрао могућим да му дозволи да допутује из Аустрије у Украјину, где је био изабран за академика Свеукрајинске Академије наука. На тај начин, большевици су поверили украјинизацију свом идејном противнику. Али, за њих је важно било управо то што је Грушевски био

⁴ ВУЦИК – Свеукрајински централни извршни комитет, највиши законодавни, извршни и контролни орган власти у УССР у периоду између Свеукрајинским конгресима совјета радничких, сељачких и црвеноармијских депутата. Деловао од 1917. до 1938. године. – Прим. прев.

велики зналац свог посла, бивши председник Централне раде, један од лидера националистичког покрета Украјинаца, бивши професор Лавовског универзитета. Његове напоре на украјинизацији становништва бољшевици су оценили веома високо – он је у „тоталитарна времена стаљинизма“ дослужио до звања академика АН СССР, иако су сви знали да су га још пре револуције руске власти хапсиле као шпијуна Аустроугарске империје [8, с. 161]. Али, идеје Новорусије Грушевском су биле не мање стране него бољшевицима. Мада и из других разлога – њега је мање интересовала класна мржња бољшевика према историјском наслеђу руског царизма и руске имперске државности. Зато је проширење агресивног украјинског национализма на максимално могуће територије сматрао својим главним задатком.

Било како, али житељи Левообалног Придњестровља у саставу Украјине учествовали су у стварању Совјетског Савеза у 1922. години као грађани УССР, чега су били лишени житељи другог дела Новорусије – Бесарабије, која се налазила под чизмом румунских окупатора. И тај факт касније је одиграо далеко не последњу улогу, када су власти Молдавије у 1990. години забранили свом становништву да учествује у горбачовској анкети о очувању „обновљеног Савеза ССР“ 17. марта 1990. године. Тада се житељи Придњестровља нису потчинили кишињевским забранама и узели су на референдуму најактивније учешће. И формално и фактички они су били потомци оних који су стварали СССР, и сматрали су да имају право да решавају судбину вештачки разваљиване земље. При томе, како су сматрали Придњестровци у 1990. години, наследници становништва окупиране Бесарабије, те колонијалне румунске провинције, могли су да поступају онако како сматрају потребним [12, с.19–20]. Таква одлука била је по себи логична и очигледно у духу на Западу толико цењене толерантности. Истина, у односу на себе Придњестровци и нису дочекали бар мало толерантности. Њих су некажњиво, методично и сврсисходно уништавале псеудокомунистичке власти и национал-радикалне снаге због идеје обнављања своје државности у тада још постојећем СССР-у. Ипак, вратимо се Новорусији.

Уопште, важно је истаћи да термин „Новорусија“ никако нису користили у совјетска времена влада, државни органи, политичка, научна и стваралачка елита СССР-а и Украјине. У научној историјској литератури, наравно, термин „новоруске губерније“ и „Новорусија“ наставио је да

постоји, али масовној свести он је био стран. Забрана се тицала и постсовјетских времена „незалежности” у временима владања свих украјинских председника, који су једноставно користили природна и демографска богатства ове територије, не размишљајући о интересима становништва које ту живи, и бринули су само о правцима текућих финансијских токова по њима потребним колосецима. Судбина пак Придњестровља као дела Новорусије била је унеколико различита од основног њеног дела, који су большевичке вође припојиле Украјинској ССР коју су они стварали.

Пошто су се источно од Дњестра још од средњовековних времена често насељавали житељи Молдавског кнежевства, а после гушења анторумунских устанака од зверстава окупатора овамо су бежали многи Молдавци, Григориј Иванович Котовски и неки румунски интернационалисти који су живели у Харкову, Одеси, Тираспољу и Москви, предложили су совјетској влади да створи овде нову савезну државност – Молдавску републику, да би се за њену границу официјелно означио не Дњестар већ Прут, и тиме мотивисали житељи Бесарабије на борбу за што скорије протеривање румунских окупатора и уједињење тог дела Новорусије са Совјетском домовином. Ипак, руководећим украјинским друговима није се баш допадала идеја предаје земаља, које су они сматрали исконски својим, у руке некаквих ефемерних другојезичких творевина у име победе светске револуције. Они нису исказали спремност да створе на истоку од Дњестра Молдавску републику. Украјинско руководство из својих разлога подржао је народни комесар иностраних послова СССР-а Георгиј Васиљевич Чичерин, а Котовског – председник Реввојенсовјета⁵ Михаил Васиљевич Фрунзе.

Компромис је нађен на тој основи да ће стварана Молдавска република остати у саставу Украјине као аутономија. По уобичајеној шеми за большевике украјинизацију Придњестровља у новој републици Молдавској АССР сменила је молдавизација. А пошто се у влади те државе, створене у октобру 1924. године, нашло мноштво емиграната из Румуније, молдавизација се претворила у румунизацију. Исконски својствену молдавском језику ћириличну графику сменили су румунском латиницом,

⁵ Реввоенсовет – Револуционарни војни совјет, највиши колегијални орган управљања и политичког руководства Оружаним снагама РСФСР (1918–1923) и СССР (1924–1934). – Прим. прев.

која је дејствовала током шест година, почев од 1932. године. Тек у 1938. години било је одлучено да се молдавском језику врати његова словенска „одећа”, али молдавизација локалног становништва настављала се појачаним темпом [7, с. 99]. При томе, Молдавци су у републици чинили око трећине становништва, а Украјинци више од половине! Ипак, слична апсурдна линија понашања била је потпуно у духу бољшевичких делатника 30-их година.

Најзад, у јуну 1940. године, у условима започетог светског рата и концентрисања на Дњестру огромне количине румунске војне технике и војске, Москва је захтевала од фашистичке Румуније ослобођење у 1918. години окупираног дела Русије. Црвена Армија 28. јуна ступила је у Бесарабију. Пут од Тираспоља до Кишињева (70 км) совјетска војна техника могла је да савлада за максимално два часа. Прешавши мостом кроз Дњестар у Бендере, у два часа поподне, командујући војскама Георгиј Константинович Жуков рачунао је да убрзо стигне у Кишињев. Ипак, колона је стигла до града скоро у поноћ. Житељи свих околних молдавских села потрчали су у сусрет војскама, преграђивали пут постављеним столовима, гостили су војнике ваљаним домаћим вином, воћем, поврћем, љубили, захваљивали за ослобађање, плесали и плакали од среће. Масовни митинзи настајали су стихијски. Такво је било ликовање народа при избављењу од угњетавања румунских бојара и солдатеске, ма шта данас тврдили у Кишињеву ангажовани политичари и њима послушни историчари [17, с. 231, 233].

А почетком августа 1940. године појавио се нови повод за ликовање – у Москви је Врховни Совјет СССР усвојио Закон о образовању Молдавске ССР од дела Бесарабије насељеног првенствено Молдавцима, и дела ликвидираних без сагласности њених житеља и чак без сагласности Украјине Молдавске АССР. Два дела бивше Новорусије поново су се ујединила 2. августа 1940. године сада у облику Молдавске Совјетске Социјалистичке Републике. Преостала територија Новорусије остала је у саставу Украјинске ССР и Руске Федерације.

Са почетком Великог отаџбинског рата румунска војска покренула се заједно с хитлеровцима кроз Прут да „ослобађа” своје земље од „комесара” и „жидова”. У знак захвалности за предану службу и ревност у делу решавања „јеврејског питања” Хитлер је обећао да дâ Румунима на њихово владање губернатрства „Басарабију” и „Буковину”, а територију источно

до Дњестра заједно са Одесом да им да на „привремено коришћење“, тј. на отворену пљачку као губернаторство „Транснистрија“. Али ето, Крим и друге делове Новорусије Румунима нико није ни обећао – они су ушли у „Рейхскомисариат Украина“. Вероватно, термин „Украјина“ био је фашистима, као и бољшевицима, знатно ближи од термина „Новорусија“.

Румунски окупатори разрадили су и почели да остварују „чишћење“ освојених земаља од „непожељних етничких елемената“ [5, с. 138]. Ипак, пораз фашиста под Стаљинградом однео је у област неостваривих фантазија румунске планове о пљачки и очишћењу свих земаља Новорусије од, за њих, непожељног народа. Као резултат блиставих победа Совјетске армије, ослобођења Крима, као резултат Одеске, Умањско-Ботошанске и Јашко-Кишињевске операције од окупатора је била очишћена цела Јужна Украјина и Молдавија, а фактички – Новорусија.

Али, обнављање *status quo* предратног периода означавало је да је историјска територија Новорусије *de facto* подељена између три совјетске државе у саставу СССР-а – Совјетске Украјине, Совјетске Молдавије и РСФСР. У свакидашњем плану то никога заиста није узнемиравало, јер је СССР био јединствена држава у којој се једнакост свих грађана гарантовала законима независно од националности, језика споразумевања, места рођења, образовања и других за закон несуштинских околности.

Ситуација се изменила у епохи „перестројке“ и уништења совјетских форми државности. Распад Совјетског Савеза, који је Владимир Владимирович Путин назвао „највећом геополитичком катастрофом 20. века“ [16], постепено је актуелизовао многе, чинило се, давно заборављене идеје. Он је затражио, пре свега, пажљиво проучавање већ пређеног пута, враћања старим облицима живота људи, рекло би се заборављеним али који су доказали своју ефикасност, проучавање модела државног уређења многонационалних заједница, тражење компромисних и толерантних облика узајамног живота. Двадесет пет милиона Руса и грађана СССР-а других националности, не излазећи никуда из својих станова, одједном су се нашли на туђој територији, где су их одмах прогласили за мигранте, окупаторе, манкурте, туђине. Захваљујући сопственим руководиоцима, заслепљеним блеском долазеће приватизације и могућностима бајковитог богаћења на рачун пљачкања сопствених народа, руско становништво постало је најраздељенија нација на свету. И нико у „цивилизованим земљама“ не осећа тим поводом никакве неугодности. Вероватно је

уништење руског менталитета чак улазило у планове љубитеља игара на геополитичким шаховским таблама.

Ту опасност открили су, за себе неочекивано, Придњестровци 1989. године, у периоду разматрања закона о језицима, које је тада припремала партијско-политичка елита Молдавске ССР, испуњавајући задатке (вероватно из Москве), о ширењу на све хистеријским нивоима вирова „националне обнове“, који су се појављивали час ту, час тамо. Тираспољци, који су прилично равнодушно посматрали уобичајене кишињевске препирке и политичке буре у чаши воде, одједном су открили да ће пројекат закона о језицима, који је предложио Савез писаца Молдавије, лишити њихову децу могућности да похађају родне школе и говоре на матерњем језику у дечјим вртићима, школама и факултетима, па и у продавницама, на улицама, у чиновничким кабинетима! Руски језик биће једноставно забрањен и избачен из употребе. Кишињевски „инжењери људских душа“ чак су прописали криминалистичко кажњавање у свом „демократском“ закону за јавно коришћење другог језика, осим државног, за који су објавили једини молдавски језик, тачније – румунски, јер закон је предвиђао његово превођење на одговарајућу графику. И то у републици у којој је молдавски језик знало око 60% становништва (румунски – не више од 10%), а руски су знали практично сви! [1, с. 22]

У августу 1989. године организовано долази у историји Молдавије до највећег политичког штрајка, када је рад зауставило 179 радних колектива, а с њима изразило солидарност још више од четири стотине, а укупан број штрајкача прешао је 200 хиљада људи. Његов организатор и руководилац постао је Уједињени савет радних колектива, који су створили радници на легитимним основима и у који су ушли практично сви њихови представници, избрани на законском основу у складу са оним горбачовским законом о локалној самоуправи, којег сада, јасна ствар, сви прижељкују да забораве. Захтев је један – спровести референдум о давању статуса државног језика у Молдавији за два језика – молдавском и руском, а нужност превођења молдавског на румунску графику размотрити и решити на основу референдума међу његовим носитељима [12, с. 56]. Да ли је у том захтеву било ичег екстремистичког или неостваривог? Одговор је очевидан и сада, био је очевидан и тада.

Ипак, партијско-политичко руководство није начинило нити један корак да би схватило узроке узнемирености људи, да би их умирило, да би

растерало њихове сумње, да би их убедило да није било и да неће бити никаквих ограничавања права човека по његовом етничком обележју или језику споразумевања. И више од тога, од стране владалаца, као из рога изобиља, просипани су на главе сопственог народа претње, увреде, обећања да ће претворити Кишињев у Бејрут и „либанизовати“ Молдавију. А с распадом СССР-а кишињевске власти почеле су да наоружавају маргиналце совјетским наоружањем добијеним од маршала Шапошњикова и да упућују хистеричне гомиле под утицајем алкохола и националистичке пропаганде „волонтера“ на Гагаузију и Придњестровље. Придњестровци су спровели референдум у сваком граду, сваком селу и разјаснили да народ хоће мира, стабилности и заштите од екстремизма у оквирима обновљене државности, коју је укинуо Стаљин 1940. године. Ето, када су се сетили и Новорусије, и своје прве државности (Молдавске АССР) у саставу Украјинске ССР.

У јуну 1990. године Придњестровци су одржали први конгрес народних депутата свих нивоа, који су већ прекрасно знали расположење бирача – обновити придњестровску државност ради заштите свог благостања, својих права, свог начина живота, своје будућности. Али, партијско-државном руководству Молдавије, које се више померало на ултранационалистичке позиције, послата је умерена и минимална молба о стварању у Придњестровском региону Слободне економске зоне у границама МССР, што се потпуно уклапало у оквире тадашњег законодавства Молдавије и СССР.

Као одговор из Кишињева депутати су добили нову милитаристичку хистерију с претњама да се разрачунају, најзад, са „дошљацима који су се обезобразили“. Да би дали изглед законитости својој милитаристичкој психози, по наруџби председника Нирче Сњегура, одмах су усвојили низ закона о кажњавању за „сепаратизам“, за „увреду“ председника Молдавије и других највиших функционера, за неприхватање румунске симболике и др. То је било потребно, пошто сличних „демократских“ закона није било и није могло бити у „тоталитарном“ Совјетском Савезу и његовом саставном делу – Молдавској ССР.

Врх националистичког бунила међу кишињевским нацистима, који су себе називали „Народни фронт Молдавије“ у лето 1990. године достигао је свој апогеј. Почели су погроми редакција рускојезичких новина, пребијања на улицама ни за шта кривих људи, а фронтовске девизе „Кофер! Станица!

Русија!”, „Руски Иване, спремај кофер!”, „Русе иза Дњестра, Јевреје – у Дњестар!”, „Утопимо Русе у жидовској крви!” почели су отворено да се претварају у живот с доношењем закона о језицима! Парламент је без разматрања прихватио румунску симболику – грб, заставу, химну. Република је била проглашена за „другу румунску државу”, а њен најближи циљ, како су објашњавале власти, састојао се у најскоријем прикључењу Румунији, где су до тог времена већ званично успели да рехабилитују нацистичког злочинца Антонескуа, стрељаног за своја злодела по пресуди румунског народног суда [4, с. 164–165].

Неочекивана подршка тежњи Придњестроваца за обнављање своје државности дошла је из Кишињева. У јуну 1990. године парламент Молдавије, не желећи да даје никакве поклоне Придњестровљу, али желећи да убрза процес аншлуса с Румунијом, доноси по својој бесмислености задивљујућу одлуку. У једностраном поретку он одбацује Закон СССР-а од 2. августа 1940. године, по којем је била ликвидирана молдавска аутономија у Придњестровљу и створена савезна МССР. Фактички највиши орган законодавне власти Молдавије признао је да укључење Придњестровља у састав „незаконите“ Молдавске ССР, без сагласности на то становништва Бесарабије и Левообалог Дњестра нема правних последица, а сама Молдавија се проглашавала за окупирану румунску територију [2, с. 89–90].

Није Придњестровље већ Молдавија почела процес своје правне и политичке самоликвидације и територијалног раскола. Тај казус дао је Придњестровцима не само све историјске, политичке, економске, психолошке, већ и међународноправне основе да отпочну „бракоразводни процес“ с Молдавијом, тачније да једноставно самовољно напусте њено државно поље, пошто се власти успостављеног режима у Кишињеву нису спремале да пусте Придњестровље у слободно пливање, што је било просто нелогично и противречило је њиховим изјавама о „незаконитости“ МССР.

Ипак, они који су планирали и остварили распад СССР нису узели у обзир једну једноставну околност: административне границе међу републикама и рејонима СССР-а успостављале су његове власти толико произвољно (понекад с нарушавањем чак сопствених закона и норми, као што је било, на пример, са богатим поклоном Хрушчова украјинској комунистичкој елити у виду Крима), тако да распад СССР-а није могао да се деси тачно по установљеним линијама међурепубличког разграничења.

Волунтаристички установљене у своје време, те границе биле су условне и мало кога су узнемиравале када је постојала јединствена земља. Али, с њеним распадом све се окренуло на супротан начин. Управо схватајући то, Придњестровци су спровели референдум о даљој судбини свог региона. На референдуму у Придњестровљу узело је учешћа свега 371.017 људи (79% бирача), за обнову државности у Придњестровљу изјаснило се 355.345 људи (95,8% од оних који су узели учешћа у гласању или 75,3% свих бирача). „Против“ је гласало 8.998 људи – 1,9%, тј. квалификована већина стајала је „За“ стварање Придњестровске Молдавске Републике – више од 75% [12, с. 89–90]

Али, Придњестровци нису журили да се оделе од Молдавије, рачунајући на здрав разум и остатке разума кишињевских власти. И тек после истеривања из парламента Молдавије свих делегата из Придњестровља, у условима грозничаве психозе кишињевских нациста, који су створили батаљон „Тирас-Тигина“ и друге незаконите „волонтерске“ војне творевине за казнене експедиције, Други конгрес депутата свих нивоа из Придњестровља 2. септембра 1990. године прогласио је реализацију народне воље и стварања ПМР. То се десило пре више од 30 година (видети сл. 3).

Слика 3. Придњестровска Молдавска Република



Извор: https://yandex.ru/images/search?text=приднестровская%20молдавская%20республика&stypе=image&lr=10522&source=wiz&pos=4&img_url=https%3A%2F%2Fantimaydan.info%2Fimages%2F977244.png&rpt=simage

Али, чак и у таквом случају предвиђеног мирног развода конгрес је предложио да се не цепа Молдавија, већ да почну преговори и процес њене даље федерализације на основи три субјеката, конкретно Молдавије, Придњестровља и гагауско-бугарских рејона југа републике. У одговору – нове претње, зецкање оружјем, увреде, окружење региона прстеном свакојаким блокада и, што је најжалосније, – проливање прве крви, напад

полицијаца Молдавије на ненаоружане радничке патроле, а такође и слање терористичких банди ради застрашивања становништва. Власти Молдавије пуштале су из затвора превејане криминалце, насилнике, убице, клиничке манијаке и наоружавале их аутоматским и хладним оружјем. Пред тај олош стављан је само један задатак – искупити своју кривицу пред законом несебичном службом у заштити „јединства и територијалне целовитости Републике Молдавије“. Њихови злочини, који леде крв, које су они чинили у тој „служби“, једноставно не могу да буду описани у овом контексту због њиховог карактера који безгранично шокира.

А после коначног распада СССР-а, по одлуци беловјешких завереника, Молдавија је организовала отворену агресију против мирног Придњестровља. Напад свом снагом из свог дела наоружања и војне технике, добијеног после распада Савеза, на Дубосаре, Бендере и друге градове и села Придњестровља, донео је тугу и патње у хиљаде породица Молдавије и Придњестровља. Стотине и хиљаде мајки лишиле су се својих синова, жене – мужева, деца – очева. Али Придњестровце, који су упознали укус слободе и нису желели да живе под петом прорумунског полуфашистичког режима, већ није било могуће сломити. Они су умели да одбране своју државност и у потпуности протерају са своје земље новонастале „господаре“.

Нити један циљ, који је поставило руководство Молдавије током казних операција у Придњестровљу, није био остварен. Нису успели да освоје деснообални град Бендери, и срушивши мост преко Дњестра да ту склопе границе Румуније, укључивши деснообални део Молдавије у састав суседне државе. Нису успели да угуше ПМР војном снагом, уништивши њене државне, војне, економске структуре. Нису успели да покажу „целом цивилизованом свету“ војно, економско, политичко и духовно превасходство „леgitимне“ Молдавије над „самопроглашеним“ Придњестровљем.

А вероватно је и обрнуто. Молдавија је упала у тешку ситуацију најдубље економске, финансијске, политичке и моралне кризе, из које нема излаза. И не види се ни у каквим најближим или удаљеним перспективама. Молдавија се појавила пред светском заједницом као мала, опљачкана од сопствене елите, слаба, али агресивна и злобна држава, спремна да, не размишљајући, убија своје суграђане ради интереса туђих држава. Молдавија се не припрема и није намерена да се

договара са својим житељима, узимајући у обзир њихова очекивања, жеље, наде. Молдавија није способна за компромисе, не тражи их и не тежи миру и сагласности између својих суграђана [1, с. 52].

А овај облик „државе-самодршца” у потпуности стимулишу одређене снаге у Бриселу и Вашингтону, које у патолошкој русофобији политичких руководиоца Молдавије виде још један удар у њима омрзнуту Русију. А судбина државности Молдавије, ако их и интересује бар у неком степену, онда је то само у контексту супротстављања Русији и уништења у пограничним земљама словенско-православне цивилизације још једне проруске енклаве – Придњестровља. Што се пак тиче самог Придњестровља, по мишљењу већине објективних посматрача из различитих земаља, његова државност већ постоји. Чак и више од тога, она је по свим показатељима чвршћа и поузданија него сумњива државност Молдавије, чије власти желе њену скору смрт и забављају се сталним споровима: ко су они – Румуни или Молдавци, како се исправно зове њихов матерњи језик – молдавски или румунски?

Појављује се, вероватно, најважније питање – у ком степену савремена Новорусија која се обнавља може да понови исти пут који је већ прошао део те земље, Придњестровље?! И овде не можемо да прођемо без констатације оних идентичности и разлика које је пред нас поставила објективна стварност.

Придњестровље је успело да одбаци са себе окове спремљеног му нацистичког јарма готово моментално, у периоду када се Совјетски Савез још налазио у агонији, али пасионарност становништва Придњестровља ниуколико није била нижа од пасионарности Естонаца, Летонаца, Грузина, Молдаваца и других народа „република-сестара”, које су рушиле заједничку колевку. Само енергија Придњестроваца, за разлику од поменутих, била је усмерена не на уништење заједничког већ на стварање, на његово очување и чишћење од смећа и прљавштине.

И ево, становништво преостале Новорусије тек сада, у последњим годинама, подигло се на борбу. У том кашњењу, наравно, нема његове кривице. И више од тога, Новоруси су морали више од двадесет дугих година да се налазе у саставу трулећег државног организма земље, која је полако али сигурно клизила на пут нацификације, ограничавања законских права „другојезичког” становништва и свих који се овако или другачије нису уписивали у нечију разрађену концепцију претварања земље у антируску

тврђаву. За разлику од Молдавије, чије су власти у периоду распада СССР-а усрдно и без размишљања узеле курс за уништење молдавске државности и укључење њене територије у Румунију, на Украјини су се процеси мизантропије и пузеће нацификације остваривали споро и постепено. То је рађало ћутање и привикавање.

Људи су се склањали у приватан живот, у бизнис, у личне послове, ћутке подносећи затварање руских школа, дечјих вртића, ћутке протестујући против затварања руских телеканала, распрострањења руске штампе и издања, забране приказивања руских филмова без украјинских титлова. Они су ћутећи, као некада, у кухињама протестовали и против апсурдних школских уџбеника историје који су имали циљ да „дебилизују“ младо покољење. Они су навикли на све те тихе окрутности које су чинили чиновници, иживљавајући се над својим суграђанима другог језика или културе.

И у том „привикавању“ на живот у неслободној држави, у нездравом атмосфери националистичких мијазама, у систему апсолутне корумпираности државног организма од његове главе до крајева ноктију, крије се трагедија данашње ситуације становништва Новорусије. А криви злочини младих фашиста у Одеси, Доњецку, Луганску, Славјанску и другим местима Новорусије додају том привикавању још и страх, ужас пред безакоњем власти, некажњивошћу олигарха и беде најамних убица које они стварају.

Даље, Придњестровци су у своје време знатно одлучније пресекали делатност полуфашистичких-полукриминалних „друштвених удружења“, која су уз финансијску потпору специјалних служби суседних држава или приватних „инвеститора“ терорисали локално становништво, претили, застрашивали га. Одмах по почетку агресије Кишињева против Бендера делатност тираспољског одељења „Народног фронта“ била је пресечена. Али, зашто Одешани нису захтевали од својих власти да затворе све неофашистичке организације или фанатичне клубове полунацистичког карактера још пре него што су они начинили чудовишне злочине?

Очигледно дуготрпељивост и привикавање становништва Новорусије на пузеће и постепено-улагивачко увођење нацистичке идеологије у све сфере друштвеног живота одиграли су злокобну улогу. Не иступивши активно и одлучно против наметања од стране власти нацистичке праксе, не означивши за њих јасну црвену линију коју је недопустиво прелазити,

жители региона постепено су се навикавали на „норме“ ове идеологије – од забране у ресторанима менија на руском језику и затварања руских школа, до бандеровских бакљада, изгреда фашистичких гомила, паљења својих живих опонената, до примене тешке војне технике, авијације и артиљерије против непокорних суграђана. Вероватно, исправније и лакше било би зауставити поход нацизма у првим етапама његовог рађања и наметања као државне идеологије. Као што је то било учињено у периоду рађања државности Придњестровља.

Веома важан значај у савременом свету има и информација. Житељима Донбаса, Луганска, Новорусије у целини потребно је да донесу најхитније мере за пробијање информационе блокаде коју око њих стварају руководиоци мајдана и њихови господари. Придњестровци су успели у веома тешким условима агресивног рата који се водио против њих да, својевремено, отворе „Радио Придњестровља“, приватан а затим и државни канал ТВ. Није ли време да се размисли о отварању радија, а можда и телевизијског канала „Слободна Новорусија“, који ће моћи да информише светску заједницу на разним језицима о жељама и надама народа Новорусије, његовим тежњама, о његовој несрећи, о његовим победама, најзад?!

Врло је важно да жители Европе и Америке добијају истиниту информацију, а не ону коју им намећу Си-Ен-Ен, Би-Би-Си и други ангажовани мајстори професионалне дезинформације и лажних новости. Не говорећи већ о свемогућим политичким актима америчких званичника. Узгред, акција „Спасите децу Донбаса“, која је прошла на интернету, имала је позитивне резултате. Таква дејства треба проширивати и продубљивати.

Моменат који следи јесте да нико неће почети да негира да сада за житеље самопроглашених република Новорусије нема важнијих задатака него пресећи агресију целата, спасти животе жена и деце, заштитити и сачувати освојене слободе. Али, чак и у време ратних дејстава не може се заборављати економија. У штампи је пролетело саопштење које је већ изазвало радост код свих који саучествују у праведној борби. Управо – руководиоци створених република прогласили су национализацију оних индустријских и финансијских институција чији власници одбију да плате порезе буџету новообразованих држава. Капитали Коломојског и других банкара морају да пођу на надокнађивање губитака улагача које су они опљачкали. То је корак у исправном смеру, иако би било наивно

претпоставити да ће олигарси, који су финансирали мајдан, сада подржати њихове противнике. Треба добро осмислити и мере одмазде које републике могу и морају да примене према онима који су спремни да утопе народ у крв.

Искуство Придњестровља у изградњи независне државности у овом делу Новорусије показује да су оци-оснивачи ПМР (међу којима је било много инжењера, менаџера, индустријалаца, правника, финансиста-практичара, а не лингвиста и мајстора уметничке ноте или речи) својевремено напипали веома веран пут, по коме треба стварати државност корак по корак. Јер, никоме неће пасти на памет да почне градњу куће од тавана. А фундамент државности – то је његов буџет. И већ сада је нужно решавати какав ће он бити после окончања ратних дејстава. Треба осмислити стварање сопственог финансијског система, засноваог на руској рубљи, или долару, еврџу, јуану или увођењу своје валуте. Без тог система, без државних и приватних банака није могућа никаква изградња државе, јер нико неће плаћати рад лекара, учитеља, милиционера, војника, службеника итд. ако држава не изгради чврст и разумљив систем финансијских прилива у буџет.

Вероватно, ускоро ће се пред Новорусијом појавити у пуном обиму и задаци стварања свог система просвете, школских и факултетских програма, стандарда обучавања, без чега није могућа ни будућност државе ни њена садашњост. Придњестровље је пошло путем стварања система образовања аналогичног руском. Треба мислити да ће и Новорусија изабрати тај исти пут који смо ми проверили. Али, он није једноставан. Одлучно одбацивање Русије од свег оног позитивног искуства које је било акумулисано још у Совјетском Савезу у области општег образовања, и тотални прелаз на „болоњски систем“, о коме и сами Болоњци не желе ништа да знају, једва да је достојан слепог копирања. А народна просвета је скупа ствар. Брзи профит од ње могу да очекују само преваранти. Стварање свог кадровског и научно-интелектуалног потенција захтева много времена и средстава. А друго, једноставно, не постоји. Ни Кијев, ни Лавов за Новорусију неће радити.

И што је такође врло важно, треба се већ сада прихватити разраде уставних основа нове државе. Нека буде написан макар пројекат Устава Новоруске Републике. И нека почне разматрање њених основа, са два (или три) државна језика, са свим демократским слободама, са забраном

националних преференција и криминалистичким гањањем за нацистичку пропаганду. Нека буде одбачена чак могућност амнестије за злочине против човечности, против народа. Нека земља гори под ногама убица и насилника, нека они изгубе апетит и сан, знајући да ће пре или касније бити пронађени, суђени и сурово кажњени без права на опроштај и самилост. Чак и разматрање ових постулата будућег Основног закона Новорусије учиниће грађане свесним творцима своје народне државности.

Гомила људи ништа не вреди. Она се потчињава не разуму већ инстинктима, при томе најпримитивнијим. Њу је могуће лако застрашити, њу је могуће лако „заљубити“ у неког тренутног идола, њу је лако обманути. Њоме је релативно лако управљати. То је омиљено дете фашистичких главара. Друга ствар је организовано грађанско друштво, којег се толико боје нацисти, олигарси и други локални и прекоокеански „пријатељи“ народа. Али само стварно грађанско друштво може да створи своју државност, да је заштити и да води своје грађане путем цивилизованости, слободе и прогреса. Придњестровље је ступило на тај пут пре више од три деценије. Никаквих сумњи нема у то да ће на тај пут пре или касније поћи сви грађани Новорусије!

Придњестровци са огорчењем и болом у срцу примају ужасе казнене операције кијевске хунте, која покушава да утера становништво своје земље под нацистички јарам и скупље га прода својим прекоокеанским купцима. Придњестровци верују у то да ће се праведна борба народа за своје ослобођење завршити његовом победом. Хунта и њени помоћници још ће одговарати за своја злодела. Убедљиви референдум на Криму и бескрвно враћање овог дела Новорусије у наручје Русије изазвали су искрено усхићење и радост код свих Придњестроваца. Реални успеси, које је постигао Крим вративши се у састав Русије, потпуно видљиво доказују велику улогу руског света у обнови Новорусије и њеним историјским перспективама.

Слика 4. Могућа карта будуће Новорусије



Извор: https://yandex.ru/images/search?text=карта%20будущей%20новороссии&stype=image&lr=10522&source=wiz&pos=19&img_url=https%3A%2F%2Fpbs.twimg.com%2Fmedia%2FEP4eEBLVUAAUADM.jpg&rpt=simage

У једну исту реку се не може ући два пута – тврдили су стари Грци. Никаква обнова Совјетског Савеза, наравно, није могућа. Али исто тако је немогућа и обнова Украјине у границама које су некада створили бољшевици. Немогућа је и јединствена Молдавија у границама МССР. После свега што се десило, после река проливане крви од стране неонациста, Новорусија ће пре или касније бити створена као једини прихватљиви облик мирног и стабилног постојања за све њене житеље.

Није искључено да ће за првим кораком на том путу следити и други. Ка демократском и од нацизма слободном друштву, које су створили житељи Донбаса и Луганска, сигурно ће се прикључити и житељи других региона бивше и будуће Новорусије (видети сл. 4). Међу њима ће бити и Придњестровље. А можда чак и Молдавија.

Историја првих деценија 21. века, наметање и одгајање нацистичких режима у земљама руског „блиског иностранства“ и истовремена криза државности у тим неуспелим државама дају све основе да се сматра да је обнова Новорусије могућа. И више од тога – она се дешава пред нашим очима. И искуство придњестровске државности, које постоји *de facto* већ четврту деценију, мора да одигра своју значајну улогу у процесима настајања Новорусије

Литература

- Бабилунга, Н. В., Бомешко, Б. Г., Приднестровский конфликт: исторические, демографические, политические аспекты. – Тирасполь: РИО ПГУ, 2008.
- Бабилунга, Н. В., Геополитический разлом на берегах Днестра: Русский мир и «Европейская Месопотамия» / Гражданское общество и правовое государство: опыт становления и перспективы развития. – Тирасполь, 2010.
- Бабилунга, Н. В., История ПМР в кратком изложении / Приднестровье в макрорегиональном контексте черноморского побережья [ред. Киимитака Мацузато]. – Slavic Research Center, Hokkaido University, 2008.
- Бабилунга, Н. В., Раскол Молдавии и конституционной акты Приднестровской Молдавской Республики / Н. В. Бабилунга. Повторение пройденного: феодализм как светлое будущее Республики Молдова. – Тирасполь-Бендеры, 2012.
- Бабилунга, Николай, Бессарабия под румынским правлением. История края в жизнеописании его оккупационных правителей в первой половине XX в. – Тирасполь, 2020.
- Бабилунга, Николай, Приднестровье: шаги истории. – Тирасполь, 2015.

- Галущенко, Олег, Образование Молдавской АССР. Молдавская государственность к востоку от Днестра. – Lap Lambert Academic Publishing RU, 2020.
- Грушевский, Михаил Сергеевич, Гражданская война и военная интервенция в СССР. – М.: Советская энциклопедия, 1983.
- Десятый съезд РКП(б), Март 1921 года. Стенографический отчет. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1963.
- История народного хозяйства Молдавской ССР (1812–1917 гг.). – Кишинев: «Штиинца», 1977.
- История Приднестровской Молдавской Республики. Том 2. Первая часть. – Тирасполь: РИО ПГУ, 2001.
- История Приднестровской Молдавской Республики. Том 2. Вторая часть. – Тирасполь: РИО ПГУ, 2001.
- Левит, И. Э., Год судьбоносный: от провозглашения Молдавской республики до ликвидации автономии Бессарабии (ноябрь 1917 г. – ноябрь 1918 г.). – Кишинев, 2000.
- Ленин, В. И., Развитие капитализма в России. Полн. собр. соч. Т. 3.
- Могиланский, Н. К., Прошлое и настоящее Новоросии. – Одесса, 1919.
- Путин В. В., Послание Федеральному Собранию РФ 25 апреля 2005 г. <http://www.kremlin.ru/acts/bank/36354>. Касније је председник Русије објаснио: „Често слушам критику на своју адресу поводом тога што ја жалим због распада Совјетског Савеза. Као прво, и најважније, то је да се после распада Совјетског Савеза 25 милиона руских људи за једну ноћ нашло ван граница, и то је стварно једна од највећих катастрофа XX века“ – рекао је Путин у интервјуу Оливеру Стоуну у филму, емитованом на телеканалу Showtime. https://news.rambler.ru/politics/37127398/?utm_content=news_media&utm_medium=read_more&utm_source=copylink
- Шорников, П. М., Бессарабский фронт (1918–1940 гг.). – Кишинев, 2010.

Предео с руског: Рајко Буквић

**TRANSNISTRIA AS PART OF NOVOROSSIYA:
STATE BUILDING EXPERIENCE**

Abstract: The article discusses Novorossiya as an historical-geographical and social-cultural phenomenon, its content and evolution, and its importance in the past and the future of peoples inhabiting this territory. This space, that represented certain unity in the past, is currently located within several states- Ukraine, the Russian Federation, the Republic of Moldova, which are recognized, and the Transnistrian Moldavian Republic, Donetsk and Lugansk Democratic Republics, which are not recognized by the world community. The author believes that the construction experience of the so-far unrecognized statehood of Transnistria can have considerable significance for the peoples of Novorossiya.

Keywords: statehood of Transnistria, Novorossiya, Moldova, Ukraine.